

ΟΔΗΓΙΕΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Κατά τη βαθμολόγηση απαντήσεων σε ερωτήσεις που απαιτούν επεξεργασία ιστορικού υλικού (παραθεμάτων, εικόνων, διαγραμμάτων, χαρτών κλπ) αξιολογείται, ανάλογα με τη συγκεκριμένη κατά περίπτωση διατύπωση της ερώτησης, η ικανότητα του μαθητή:

- Να περιορίζει αυστηρά την απάντησή του σε όσα ζητεί η ερώτηση και να μην επεκτείνεται σε γενικόλογο συνολικό σχολιασμό ή παρουσίαση του περιεχομένου της πηγής.
- Να αντιλαμβάνεται την ακριβή σημασία των ιστορικών όρων που περιέχει η πηγή.
- Να εντοπίζει τη ζητούμενη πληροφορία και να τη συγκρίνει με την αντίστοιχη πληροφορία του σχολικού βιβλίου ή/και δεύτερης πηγής που του δίνεται προς εξέταση.
- Να εντοπίζει τις ομοιότητες και τις διαφορές αφενός ανάμεσα στο περιεχόμενο και αφετέρου ανάμεσα στην οπτική δύο ή περισσότερων πηγών.
- Να αναγνωρίζει το είδος της πηγής (ιστορικό έργο, άρθρο εφημερίδας, άρθρο/ομιλία ιστορικού προσώπου κλπ) και να εντάσσει την πληροφορία της πηγής στο ιστορικό της πλαίσιο.
- Να συνοψίζει επιγραμματικά τις πληροφορίες που του ζητούνται.
- Να συμπληρώνει, να υποστηρίζει ή να αντικρούει την επιχειρηματολογία της πηγής με βάση τις ιστορικές του γνώσεις από τη μελέτη του σχολικού βιβλίου.
- Να δημιουργεί ένα δικό του κείμενο, συνδυάζοντας τις πληροφορίες της πηγής ή των πηγών και τις ιστορικές του γνώσεις από τη μελέτη του σχολικού βιβλίου, το οποίο θα είναι ολοκληρωμένο (με αρχή, μέση και τέλος), θα χαρακτηρίζεται για τη

συνοχή του και θα είναι σωστά δομημένο (παράγραφοι, διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις).

Οι γραπτές πηγές διακρίνονται σε **πρωτογενείς** και **δευτερογενείς**:

1) **Οι πρωτογενείς πηγές** είναι κείμενα που γράφτηκαν σε σχέση με ένα γεγονός, όχι όμως για να προσφέρουν πληροφόρηση - αφήγηση, αλλά εγκλείουν πρωτογενείς τις προθέσεις των δρώντων προσώπων, άμεσα ή έμμεσα. Παραδείγματα πρωτογενών πηγών είναι ντοκουμέντα όπως ημερολόγια, απογραφές, δημόσια έγγραφα ή συνεντεύξεις, αποτελέσματα ερευνών, αρχεία μελετών. Με άλλα λόγια, πρωτογενείς ή άμεσες πηγές είναι εκείνες οι πηγές που προέρχονται από μια συγκεκριμένη περίοδο του παρελθόντος, σύγχρονη με αυτή που μελετά ο ιστορικός.

2) **Οι δευτερογενείς πηγές ή έμμεσες πηγές** είναι κείμενα που δημιουργήθηκαν σε μεταγενέστερη περίοδο και παρουσιάζουν γενικεύσεις, αναλύσεις, συνθέσεις, ερμηνείες ή εκτιμήσεις δεδομένων ή πληροφοριών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα ιστοριογραφικά έργα.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΗΓΩΝ

Για να προσεγγίσουμε μια ιστορική πηγή, ακολουθούμε τα ακόλουθα βήματα:

- προσδιορίζουμε την **ταυτότητα της πηγής**:

- 1) Ποιος είναι ο δημιουργός της; (συμμετέχει στα γεγονότα ή όχι;)
- 2) Τοποθέτησή της στο ιστορικό πλαίσιο.
- 3) Πότε γράφτηκε; (είναι σύγχρονη με τα γεγονότα ή μεταγενέστερη;)
- 4) Ποιο είναι το θέμα της;
- 5) Τι είδους πηγή είναι; (είναι πρωτογενής ή δευτερογενής πηγή;)

- Συγκεντρώνουμε τις **πληροφορίες** της πηγής. Κατά την άντληση των πληροφοριών πρέπει να προσέξουμε:

- 1) να διακρίνουμε τα γεγονότα στα οποία αναφέρεται η πηγή από τα σχόλια του δημιουργού της,
- 2) να διακρίνουμε ποιες από τις πληροφορίες που παρέχει το κείμενο είναι σχετικές με το θέμα της ερώτησης.

- **Συγκρίνουμε το περιεχόμενο της πηγής με την υπάρχουσα ιστορική γνώση.** Γενικά, η σχέση της πηγής με «τις ιστορικές μας γνώσεις», δηλαδή με τις πληροφορίες του σχολικού εγχειριδίου, μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

Η πηγή μπορεί:

- 1) να επιβεβαιώνει/τεκμηριώνει τις πληροφορίες του σχολικού εγχειριδίου,
- 2) να διευκρινίζει/διασαφηνίζει τα δεδομένα του σχολικού βιβλίου,
- 3) να συμπληρώνει τις ιστορικές μας γνώσεις,
- 4) να καταθέτει μια αντίθετη άποψη από αυτή που υποστηρίζεται στο σχολικό εγχειρίδιο.

- Προσπαθούμε να βρούμε τα **σημεία σύνδεσης**, δηλαδή τα σημεία στα οποία τα δύο κείμενα (βιβλίο - πηγή) έχουν νοηματική συνάφεια.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να προσέξουμε:

- 1) να κατανοήσουμε σωστά τους ιστορικούς όρους που περιέχει η πηγή,
- 2) να εντοπίσουμε τις ομοιότητες ή τις διαφορές στην οπτική του βιβλίου και της πηγής ή δύο πηγών μεταξύ τους.

- **Σύνθεση της απάντησης.** Θα πρέπει να προσέξουμε τα εξής:

- 1) το τελικό κείμενο να μην είναι συρραφή χωρίων του βιβλίου και της πηγής, αλλά να αποτελεί ένα ομοιογενές κείμενο,
- 2) να μην αναπαράγεται αυτούσιο το κείμενο της πηγής, αλλά να διατυπώνονται οι πληροφορίες σε δικό μας αυτόνομο λόγο.

- **Ολοκληρώνουμε** το κείμενό μας συνθέτοντας έναν επίλογο που θα συνοψίζει αυτά στα οποία αναφερθήκαμε παραπάνω ή, αν χρειάζεται, θα διατυπώνονται σ' αυτόν τα συμπεράσματά μας από την ανάλυση της πηγής.

ΣΥΝΔΕΤΙΚΕΣ ΦΡΑΣΕΙΣ

- Όπως επισημαίνει/παρατηρεί/τονίζει/ αναφέρει ο/η ... στο έργο ...
- Όπως διαπιστώνεται και στο απόσπασμα από το έργο ...
- Χαρακτηριστικά είναι όσα αναφέρει ο/η ... στο έργο ...
- Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του/της ... στο έργο ...

- Τα παραπάνω επαληθεύει και η συγκεκριμένη μαρτυρία/αναφορά στο έργο ...
- Τα παραπάνω στοιχεία επιβεβαιώνονται και από τον/την ... στο έργο ...
- ..., γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τον/την ... στο έργο Συγκεκριμένα ...
- Αυτό αποδεικνύεται και από ..., όπως αυτό δίνεται στο έργο ... του/της Μεταξύ των άλλων αναφέρεται ότι ...
- Όπως μας πληροφορεί ο/η ... στο έργο....
- Συμπληρωματικά στοιχεία δίνει ο/η ... στο έργο ... Πιο συγκεκριμένα, ...
- Την εικόνα συμπληρώνουν τα στοιχεία που παραθέτει ο/η ... στο έργο ...
- Την εικόνα συμπληρώνει ο/η ... αναφέροντας ότι ...
- Πρόσθετα στοιχεία δίνει ο/η ... στο έργο ... Συγκεκριμένα, εκεί αναφέρει (αναφέρεται) ότι ...
- Επιπλέον, όπως αναφέρεται/επισημαίνεται/ τονίζεται και από τον/την ...,
- Επιπροσθέτως, σύμφωνα και με τον/την ..., εξίσου σημαντικό ρόλο είχαν
- Οι απόψεις του... παρουσιάζονται αναλυτικότερα στο έργο ... του/της ...
- Όπως πληροφορούμαστε από τη συγκεκριμένη δευτερογενή πηγή, ...
- Τα ιστορικά παραθέματα που δίνονται επεξηγούν
- Μια διαφορετική εικόνα της κατάστασης παρουσιάζεται στο απόσπασμα από το έργο ... του/της ... Πιο συγκεκριμένα, ...
- Μια διαφορετική εικόνα δίνει ο/η ... όταν αναφέρει/παρατηρεί/επισημαίνει ότι ...
- Αντίθετη άποψη έχει ο/η ... Πιο συγκεκριμένα, όπως αναφέρει στο έργο του/της,

A. Παράθεση

Οι μαθητές αναπτύσσουν ξεχωριστά τις πληροφορίες της πηγής από αυτές του βιβλίου. Η απάντηση έχει την εξής μορφή:

1. Πρόλογος

2. Κυρίως απάντηση

α. Πληροφορίες του βιβλίου, όπου διατηρείται η διάρθρωση των παραγράφων του βιβλίου.

β. Σχολιασμός στοιχείων πηγής/πηγών: όχι γενικόλογος, αλλά εστιάζοντας στα στοιχεία που απαντούν στην ερώτηση.

- Ξεκινάμε με συνδετική φράση (ανάλογα αν η πηγή επιβεβαιώνει ή/και συμπληρώνει τις πληροφορίες του βιβλίου):

π.χ. “Σύμφωνα με τον (συγγραφέας πηγής)”/ “Όπως αναφέρεται στο (τίτλος έργου από το οποίο προέρχεται το παράθεμα) του (συγγραφέας πηγής)”/ “Όπως πληροφορούμαστε από τον (συγγραφέας πηγής)” / «Οι πληροφορίες που εξάγονται από το απόσπασμα του (τίτλος έργου κ’ συγγραφέα πηγής) διασαφηνίζουν....», κ.α.

- Κατά την ανάπτυξη συνδέουμε, όπου είναι αναγκαίο, τα στοιχεία της πηγής με τις πληροφορίες του βιβλίου που έχουν παρατεθεί προηγουμένως, χρησιμοποιώντας φράσεις όπως: «προηγουμένως έγινε λόγος για...» / «έχει ήδη σημειωθεί» / «όπως προαναφέρθηκε», κ.λπ.

- Ο σχολιασμός της πηγής μπορεί να εκτείνεται σε περισσότερες της μιας παραγράφου.

- Αν οι πηγές είναι περισσότερες, τις σχολιάζουμε, οπωσδήποτε, σε χωριστές παραγράφους.

3. Επίλογος: σύνοψη/ανακεφαλαίωση/συμπεράσματα επισήμανση της συμφωνίας ή της ασυμφωνίας των πληροφοριών του βιβλίου και των πηγών

B. Σύνθεση

Οι μαθητές αναφέρουν τις σχετικές με την ερώτηση, πληροφορίες του βιβλίου και παρεμβάλουν στοιχεία από τις πηγές, με χρονική και λογική σειρά.

Καλό είναι να γίνεται προεργασία για την απάντηση και να μην απαντούν οι μαθητές απευθείας.

Συστήνουμε, επομένως, τη δημιουργία σχεδιαγράμματος. Φτιάχνουμε δύο στήλες, όπου στη μια στήλη γράφουμε τις πληροφορίες του βιβλίου και στην άλλη τις πληροφορίες της πηγής/των πηγών). Έπειτα, προχωρούμε στη σύνθεση των στηλών του σχεδιαγράμματος χρησιμοποιώντας μεταβατικές φράσεις, όπως: «Σύμφωνα με τον (συγγραφέας πηγής)...», «Όπως αναφέρεται στο (τίτλος έργου από το οποίο προέρχεται το παράθεμα)...», «Ανάλογες είναι και οι πληροφορίες που καταγράφονται στο παράθεμα/στο απόσπασμα από το έργο του...», «Ο (συγγραφέας πηγής) σημειώνει ότι...»), ώστε να είναι εμφανής η μετάβαση από τις πληροφορίες του βιβλίου σε αυτές της πηγής.

- Αν κάποια στοιχεία της πηγής δε συνδυάζονται με τις πληροφορίες του βιβλίου, αλλά απαντούν σε κάποιο σκέλος της ερώτησης, **τα αναπτύσσουμε στην τελευταία παράγραφο** της κυρίως απάντησης διευκρινίζοντας ότι πρόκειται για επιπρόσθετα δεδομένα (π.χ. «Ο (συγγραφέας πηγής) επιπλέον αναφέρει ότι...»)

3. Επίλογος: ίδιο με την παράθεση (σύνοψη/ανακεφαλαίωση/συμπεράσματα επισήμανση της συμφωνίας ή της ασυμφωνίας των πληροφοριών του βιβλίου και των πηγών).

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΤΡΟΠΟΥΣ

1. Στην απάντηση μπορεί (και είναι καλό) να υπάρχει πρόλογος και επίλογος.
 - Πρόλογος: Γενική- εισαγωγική αναφορά στο θέμα ή πολύ σύντομη αναφορά στα γεγονότα που έχουν προηγηθεί. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί και η πρώτη παράγραφος του κεφαλαίου του βιβλίου αν είναι εισαγωγική και εξυπηρετεί το σκοπό μας.

- Επίλογος: Γενικά συμπεράσματα που απορρέουν από το συσχετισμό των δεδομένων βιβλίου και πηγής. Μπορεί, επίσης, να είναι μια αναφορά στα ιστορικά γεγονότα που ακολουθούν αυτά της κυρίως απάντησης.

2. Όταν τα ιστορικά παραθέματα είναι περισσότερα από ένα:

α. πρέπει στην απάντηση να χρησιμοποιούμε κάθε φορά εκείνο που συνδυάζεται με τις πληροφορίες του βιβλίου.

β. σε περίπτωση που οι πληροφορίες των παραθεμάτων είναι παρόμοιες ή αφορούν στο ίδιο θέμα, τις ομαδοποιούμε (π.χ. «Οι πληροφορίες που εξάγονται και από τα δύο παραθέματα...», «Όπως πληροφορούμαστε τόσο από τον... όσο και από τον...»)

γ. Αν οι πληροφορίες των παραθεμάτων είναι διαφορετικές, επισημαίνουμε πρώτα τη σχέση τους με το κείμενο του σχολικού βιβλίου και στη συνέχεια τη μεταξύ τους διαφοροποίηση.

3. Αν η διατύπωση της ερώτησης περιλαμβάνει υποερωτήματα (α, β, γ) πρέπει η απάντηση να δίνεται σε τόσες ενότητες όσες και τα ζητούμενα και να διακρίνονται με σαφήνεια (π.χ. με μια σειρά κενό) όσα γράφουμε για κάθε υποερώτημα.

4. Αποφεύγουμε το οικείο ύφος, δηλαδή το α'ενικό και πληθυντικό πρόσωπο.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΗΓΗΣ

ΠΗΓΗ

Ο οικονομικός ρόλος του παροικιακού Ελληνισμού

Θα λέγαμε ότι η αναδίπλωση των δραστηριοτήτων του παροικιακού κεφαλαίου στην Ελλάδα τοποθετείται στη δεκαετία του 1870 και οφείλεται σε εξωτερικούς και εσωτερικούς παράγοντες. Οι εξωτερικοί παράγοντες εντοπίζονται στις πιέσεις των ευρωπαϊκών κεφαλαίων στους τόπους δράσης των ομογενών ή στην τάση επέκτασης των εργασιών τους με μια διαφοροποιημένη επενδυτική πολιτική και οι εσωτερικοί, στο ευνοϊκό κλίμα που υπήρχε στην Ελλάδα, στη χώρα που διψούσε για κεφάλαια

Το πρόγραμμα των κυβερνήσεων Τρικούπη ήταν σταθερά προσανατολισμένο στους κεφαλαιούχους της διασποράς και απέβλεπε στη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών, ώστε να

εισρεύσουν τα κεφάλαια στον ελληνικό χώρο. Η εφαρμογή έμμεσης και όχι άμεσης φορολογίας, η χαμηλή φορολογία κληρονομιών, η δασμολογική προστατευτική πολιτική (γαιοκτήμονες – τσιφλικάδες) κ.ο.κ. είναι ορισμένα μέτρα στήριξης και κυρίως προσέλκυσης των κεφαλαιούχων της διασποράς.

Το κεφάλαιο της διασποράς όμως δε δικαίωσε ούτε τις ενδόμυχες επιθυμίες των εφημερίδων που θριαμβολογούσαν, ούτε πολύ περισσότερο τις πολιτικές επιλογές του Χαρίλαου Τρικούπη, που συμπυκνώνονται στη στήριξη του παροικιακού κεφαλαίου για την εκβιομηχάνιση της χώρας, την οικονομική απογείωση και το μετασχηματισμό των δομών της. Η «Κλειώ» της Τεργέστης θριαμβολογεί και συγκρίνει τους ομογενείς κεφαλαιούχους με τους Τουρκομάχους ήρωες του '21. Το παράδειγμά της ακολουθούν και άλλες εφημερίδες της εποχής, πιστεύοντας ότι οι ομογενείς θα πετύχουν την οικονομική ανάπτυξη της χώρας με μέσο την εκβιομηχάνιση. Ο ενθουσιασμός αυτός προκαλείται με την ίδρυση τραπεζών, στις αρχές της δεκαετίας του 1870. Το παροικιακό κεφάλαιο όμως δε δικαίωσε ούτε στο ελάχιστο αυτές τις θριαμβολογίες. Η λειτουργία του στην Ελλάδα δεν είχε αντιστοιχίες και ομοιότητες με τη λειτουργία των Ευρωπαϊών κεφαλαιούχων στις χώρες τους, κατά την περίοδο του καπιταλιστικού μετασχηματισμού αυτών. Αυτό είχε βαθύτατη επίδραση στην εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας και γενικότερα στην ιστορία της χώρας ως τα μέσα του 20ου αιώνα. Οι διαφορές αυτές οφείλονται και στο είδος των διεθνών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων της ελληνικής διασποράς που διαμόρφωσαν την επιχειρηματική της παράδοση και νοοτροπία. Η επιχειρηματική της παράδοση ήταν έντονα εμπορική και εντελώς ξένη προς τη βιομηχανική δραστηριότητα. Επομένως, ο τομέας στον οποίο οι ομογενείς δε θα επενδύσουν ούτε κεφάλαια ούτε τις προσόδους από τις χρηματιστικές τους εργασίες στην Ελλάδα θα είναι ο βιομηχανικός. Το παροικιακό κεφάλαιο προσανατολίστηκε σε μη παραγωγικές επενδύσεις, όπως στην αγορά αγροτικής και αστικής γης, στο εμπόριο, στα δημόσια έργα, και στις τραπεζικές και χρηματιστηριακές δραστηριότητες. Οι δραστηριότητες αυτές των ομογενών κατέγραψαν και τα χαρακτηριστικά των επενδύσεών τους. Οι περισσότερες επενδύσεις ήταν κατάλληλες για εύκολη, ασφαλή ρευστοποίηση και μεταφορά του κεφαλαίου στο εξωτερικό σε επικίνδυνες ή αβέβαιες καταστάσεις.

Σ. Τζόκα, *Ανάπτυξη και Εκσυγχρονισμός στην Ελλάδα στα
τέλη του 19ου αιώνα*, Υπανάπτυξη ή
Εξαρτημένη Ανάπτυξη, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1998σσ. 36-

38.

Λαμβάνοντας υπόψη το περιεχόμενο των πηγών και τις σχετικές πληροφορίες του βιβλίου σας:

α) Να προσδιορίσετε τους παράγοντες που επέτρεψαν την επέκταση των δραστηριοτήτων των Ελλήνων κεφαλαιούχων της Διασποράς στην Ελλάδα.

β) Να επισημάνετε τις συνέπειες των επενδύσεων του παροικιακού κεφαλαίου στην εθνική οικονομία της εποχής.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ

<i>Από την πηγή</i>	<i>Από το βιβλίο</i>
<p>1. αναδίπλωση των δραστηριοτήτων του παροικιακού κεφαλαίου στην Ελλάδα- δεκαετία του 1870.</p>	<p>1. Επιπλέον, η χώρα ανταγωνιζόταν τον εαυτό της.(....) Η πρόοδος του εκτός των εθνικών συνόρων ελληνισμού ταλάνιζε το μικρό βασίλειο.(σελ.17).</p>
<p>2. παράγοντες φαινομένου: εξωτερικοί και εσωτερικοί.</p> <ul style="list-style-type: none">· εξωτερικοί παράγοντες: πιέσεις των ευρωπαϊκών κεφαλαίων στους τόπους δράσης των ομογενών ή στην τάση επέκτασης των εργασιών τους με μια διαφοροποιημένη επενδυτική πολιτική.· εσωτερικοί: ευνοϊκό κλίμα που υπήρχε στην Ελλάδα, στη χώρα που διψούσε για κεφάλαια.	<p>2. οι πρωτοβουλίες και οι συγκροτημένες προσπάθειες για την είσοδο της ελληνικής ναυτιλίας στην εποχή του ατμού....στο ίδιο το ποτάμι.(σελ.24)</p>
<p>3. πρόγραμμα των κυβερνήσεων Τρικούπη: απέβλεπε στη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών, ώστε να εισρεύσουν τα κεφάλαια στον ελληνικό χώρο (εφαρμογή έμμεσης και όχι άμεσης φορολογίας, χαμηλή φορολογία κληρονομιών, η δασμολογική προστατευτική πολιτική).</p>	<p>3.οι τάσεις οδηγούσαν στον πολυτεμαχισμό των εθνικών γαιών...τάση απόκτησης ακίνητης περιουσίας στις πόλεις, στην Αθήνα ιδιαίτερα.(σελ. 26).</p>
<p>4. Το παροικιακό κεφάλαιο όμως δε δικαίωσε ούτε στο ελάχιστο τις θριαμβολογίες (Η «Κλειώ» της Τεργέστης θριαμβολογεί και συγκρίνει τους ομογενείς κεφαλαιούχους με τους Τουρκομάχους ήρωες του '21. Το παράδειγμά της ακολουθούν και άλλες εφημερίδες της εποχής).</p>	<p>4. Οι κύριοι μέτοχοι της Τράπεζας ήταν...του ελληνικού χώρου.(σελ.30)</p>
	<p>5.Χρειάστηκε να περάσουν</p>

<p>5. Το παροικιακό κεφάλαιο δεν είχε αντιστοιχίες και ομοιότητες με τη λειτουργία των Ευρωπαίων κεφαλαιούχων στις χώρες τους, κατά την περίοδο του καπιταλιστικού μετασχηματισμού τους -αυτό είχε βαθύτατη επίδραση στην εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας και γενικότερα στην ιστορία της χώρας ως τα μέσα του 20ου αιώνα.</p> <p>6. Οι διαφορές οφείλονται: στην επιχειρηματική παράδοση της διασποράς και στη νοοτροπία (έντονα εμπορική και εντελώς ξένη προς τη βιομηχανική δραστηριότητα.).</p> <p>7. Αποτέλεσμα: το παροικιακό κεφάλαιο προσανατολίστηκε σε μη παραγωγικές επενδύσεις (αγορά αγροτικής και αστικής γης, στο εμπόριο, στα δημόσια έργα, και στις τραπεζικές και χρηματιστηριακές δραστηριότητες) -επενδύσεις κατάλληλες για εύκολη, ασφαλή ρευστοποίηση και μεταφορά του κεφαλαίου στο εξωτερικό σε επικίνδυνες ή αβέβαιες καταστάσεις. .</p>	<p>σαράντα περίπου χρόνια...στις αρχές του νέου αιώνα .(σελ.32-33)</p> <p>6. αδύναμη να αντέξειή άλλα ενισχυτικά μέτρα (σελ.33).</p> <p>7.η κατασκευή της σιδηροδρομικής γραμμής ήταν ιδιαίτερα πολυέξοδη υπόθεση....παρέμενε πολύ μικρό(σελ.35)</p> <p>8.κεφάλαιο 11(σελ.40- 41-42-43)</p>
--	--

Ενδεικτική Απάντηση:

Έξω από τα σύνορα της Ελλάδας υπήρχαν ισχυρά παροικιακά οικονομικά κέντρα τα οποία αναπτύσσονταν με γρήγορους ρυθμούς και κυριαρχούσαν στο χώρο τους αλλά και σε ευρύτερες περιοχές. Οι σχέσεις όμως την Ελλήνων της διασποράς δεν ήταν οι καλύτερες δυνατές με το μικρό ελληνικό βασίλειο. Τη δεκαετία του 1870 , οι επιχειρηματικές δραστηριότητες είχαν περισσότερες ευκαιρίες ανάπτυξης στις αγορές των μεγάλων κρατών της Ανατολικής Μεσογείου και μόνο ένα ολιγάριθμο τμήμα του ελληνισμού της διασποράς εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα κατά τα πρώτα χρόνια της Ανεξαρτησίας και ενσωματώθηκε σταδιακά στην αστική τάξη της χώρας. Μόνο όταν δυσκόλεψαν τα πράγματα για αυτούς, έπειτα από τη κρίση του 1873 δηλαδή, οι Έλληνες της

διασποράς αναζήτησαν νέα πεδία επιχειρηματικής δραστηριότητας , ανακαλύπτοντας έτσι και την Ελλάδα.

Η στροφή αυτή, εξαιτίας των λόγων που την ευνόησαν, δηλαδή των πιέσεων των ευρωπαϊκών κεφαλαίων στους τόπους δράσης των ομογενών , της τάσης επέκτασης των εργασιών τους με μια διαφοροποιημένη επενδυτική πολιτική και του ευνοϊκού κλίματος που υπήρχε στην Ελλάδα, δεν προσανατολίστηκε σε παραγωγικές επενδύσεις ,αλλά στην αγορά αγροτικής και αστικής γης, στο εμπόριο, στα δημόσια έργα, και στις τραπεζικές και χρηματιστηριακές δραστηριότητες. Όπως αναφέρει ο συγγραφέας του κειμένου, **Σ. Τζόκας**, στο έργο του *Ανάπτυξη και Εκσυγχρονισμός, που αποτελεί δευτερογενές ιστορικό παράθεμα*, οι περισσότερες επενδύσεις ήταν κατάλληλες για εύκολη, ασφαλή ρευστοποίηση και μεταφορά του κεφαλαίου στο εξωτερικό σε επικίνδυνες ή αβέβαιες καταστάσεις, γεγονός που προσδίδει έναν τυχοδιωκτικό χαρακτήρα στις επενδύσεις αυτές.

Η ίδια όμως αυτή στροφή των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων των επιχειρηματιών της διασποράς , γέννησε μεγάλες ελπίδες στο μικρό ελληνικό κράτος ότι οι Έλληνες ομογενείς θα διέθεταν μέρος των κεφαλαίων τους στην προσπάθεια ανάπτυξης του κράτους και εκβιομηχάνισής του , κάτι το οποίο όμως δε συνέβη. Συγκεκριμένα , ο συγγραφέας αναφέρει ότι παρά την αναδίπλωση των δραστηριοτήτων του παροικιακού κεφαλαίου, δεν δικαιώθηκαν οι προσδοκίες των Ελλήνων οι οποίοι ήλπιζαν στην αξιοποίησή τους. Μετά και από τις νομοθετικές ρυθμίσεις που προώθησε ο Χαρ. Τρικούπης και οι οποίες αφορούσαν στην εφαρμογή έμμεσης και όχι άμεσης φορολογίας, στη χαμηλή φορολογία κληρονομιών και στη δασμολογική προστατευτική πολιτική με σκοπό την προσέλκυση των ξένων κεφαλαίων, οι εφημερίδες της εποχής ξέσπασαν σε ένα όργιο θριαμβολογίας με ενδεικτικό παράδειγμα την εφημερίδα *Κλειώ* της Τεργέστης, συγκρίνοντας μάλιστα τους ομογενείς αυτούς με τους Τουρκομάχους ήρωες του '21.

Παρά όμως τη διάψευση των προσδοκιών δε θα πρέπει να παραβλέψουμε ότι το ευκαιριακό έστω πέρασμα των κεφαλαίων αυτών, ενίσχυε τη ρευστότητα, έδινε πρόσκαιρες αλλά αναγκαίες λύσεις στην έλλειψη κεφαλαίων που ταλάνιζε τη χώρα και βοήθησε σημαντικά στον εκχρηματισμό της ελληνικής οικονομίας. Και φυσικά, δε θα πρέπει να ταυτίζουμε αυτούς Έλληνες κεφαλαιούχους με τη μεγάλη μάζα Ελλήνων της διασποράς, η οποία ανήκε σε μικροαστικά και σε μεσοαστικά στρώματα και τα εμβάσματα τα οποία έστελναν στους δικούς τους είχαν την ίδια σημασία, αν όχι μεγαλύτερη, με τα τα μεγάλα κεφάλαια της ομογένειας.